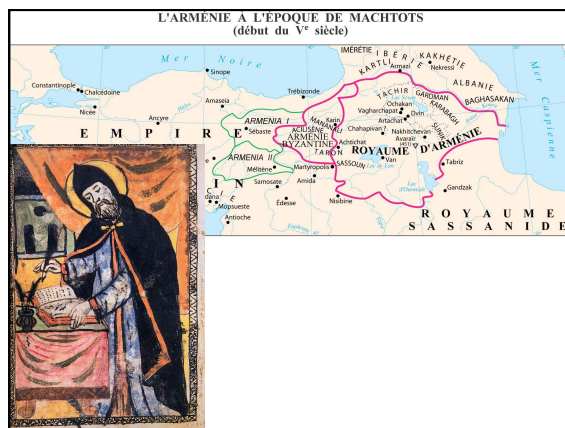
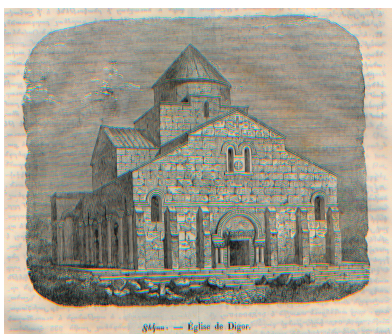

Cours 2 : Traces archéologiques de la présence arménienne en Terre sainte durant l'antiquité chrétienne

Église de Tékor, Ve siècle

Plan du cours

- I- Introduction générale
- II- Un cas découvert à l'ouest de la Vieille ville
- III- Les vestiges autour du mont des Oliviers
- IV- Les vestiges du nord de la Vieille ville
- V- Les inscriptions découvertes dans la ville de Nazareth
- VI- Le corpus du Sināi

II- Un cas découvert à l'ouest de la Vieille ville

Inscr. 1

« ՏՐ ՈՂՈՐՄԵԱ
ՏՐՏՐՈՅ ԵՒ ՍՈՐԲ
ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ
[Յ]ԻՇԵԱ. »

Seigneur aie pitié de Tiratur et (de) la sainte
Résurrection. Souviens-toi !

III- Les vestiges autour du mont des Oliviers

Inscr. 2

« Θήκη διαφέρουσα τῇ ὁσιωτάτῃ, Χαρατ[ῇ],
ἡγουμ[ένῃ] τοῦ εὐαγ[οῦς], μο[ναστερίου] τ[ῶ]ν
Ἀρμενισ[σῶν]. »

La tombe appartenant au très saint Charati,
Higoumène de l'Annonciation, Monastère des
Arméniens.

(A) d'après Lecomte du Nouÿe dans Clemon-Ganneau, 1899 ; (B) d'après Stone (communication personnelle); (C) d'après Narkis - Stone, 1979 (perpendicularité).

A

1 2 3 4 5 6 7

B

8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44

C

Inscr. 3

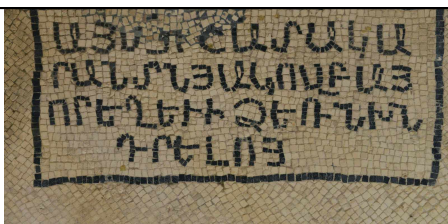
« ԱՅՍ ԴԻՐ Է ԵՐԱՆԵԼԻՈՅ] ՇՈՒՇԱՆԿԱՆ ՄԱՌԻ
ԱՐՏԱԻԱՆԱՅ ՀՈՌԻ (ԺԸ) »

Ceci est la tombe de la bienheureuse Chouchanik,
mère d'Artawan, le 18 <du mois de> Hoři

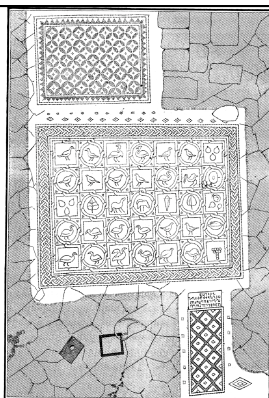
• Inscr. 4

« ԱՅՍ [Յ]ԻՇԱՏԱԿԱ
-ՐԱՆ Տ(ԷԱՄ)Ն ՅԱԿՈՎԱՅ
ՈՐ ԵՂ ԵՒ Ի ԶԷ(Է)ՌԻՆ ԽՆ-
ԴՐԵԼՈՅ. »

Ceci est le monument (funéraire) de
Monseigneur Jakop, érigé à sa demande

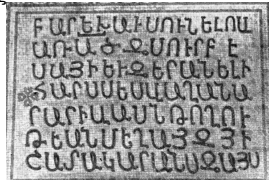
Plan des mosaïques voisines de 4 (d'après GUTHIE, 1895, 52)

• Inscr. 5

« ԲԱՐԵՆԱԻՍ ՈՒՆԵԼՈՎ
ԱՌԱ (ՍՏՈՒԱ)Ծ ՋՍՈՒՐԲ Է-

-ՍԱՑԻ ԵՒ ՋԵՐԱՆԵԼԻ
ՀԱՐՍՍ ԵՍ ՎԱՂԱՆ Ա-
-ԲԱՐԻ ՎԱՍՆ ԹՈՂՈՒ-
-ԹԵԱՆ ՄԵՂԱՑ ՋՑԻ-
-ՇԱՏԱԿԱՐԱՆՍ ՋԱՑՍ »

Ayant pour intercesseurs devant Dieu saint
Esaïe et les Pères bienheureux, moi, Vafan
[sic], ai fait ce monument pour le pardon de
<mes> péchés.

ՎԱՍՆԱՂԱԻԹԻՑ ԵՒ ՓՐ
ԿՈՒԹԵԱՆԹԵԻԼԵԹԱ
ԲԱՍՈՒԵԻՄ ՈՒՐԿԱՆ

• Inscr. 6

« ՎԱՍՆ ԱՂԱԻԹԻՑ ԵՒ ՓՐ-

-ԿՈՒԹԵԱՆ ԹԵԻԱՑ Ա-

-ԲԱՍՈՒ ԵՒ ՄՈՒՐԿԱՆ »

Pour les prières et le salut de T'ewas, Abas et
Mourkan

• Inscr. 7

« + ՋՈՋԻԿ

ՇՈՒՇԱՆ

ՄԱՐԻՆ »

Djodjik

Chouchan

Marin

Inscr. 8

« ՅԻԿԻՆ
ԹԱՅՐԻ. »

IV- Les vestiges du nord de la Vieille ville

Inscr. 9

« ՎԱՍՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՒ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԶՈՐՈՑ ԶԱՆՈՒԱՆՍ Տ(Է)Ր
ԳԻՏԷ »

À la mémoire et pour le salut de tous les
Arméniens dont le Seigneur connaît les noms.

(détail de la mosaïque)

« ՊԵՏՐՈՒՄԻ ՍՈՒՆԱՅԻՆՅ - Petros de Sotac' » (Inscr. 10) et
d'« ԱՐԵԼ[- Apel » (Inscr. 11).

• Inscr. 12
« ԵՍ
ԵՆՍՏԱԹԵ ԵՐԷՑ Ա
ՐԿԻ ԶՅԱՆԺԱՊԱԿՍ
ՈՐ ՄՏԱՆԷՔ Ի ՏՈՒՆՍ ԶԻՍ
ԵՒ ԶԵՂՐԱՅՐ ԻՄ ԶՂՈՒ
ԿԱՍ ՅԻՇԵՑՔ Ի
ՔՐԻՍՏՈՅՍ. »

Moi, Eustathe l'aîné, j'ai fait cette mosaïque. Vous qui entrez dans cette maison, souvenez vous de moi et de mon frère Loukas, dans le Christ.

- Un vase de pierre portant des inscriptions en grec et en arménien (non précisées = Inscr. 13),
- Une cruche de marbre, de 30 cm environ, gravée de la croix arménienne et d'inscriptions.

Inscr. 14

« ՅԻՇԵԱՅ (?) ՊԵՏՐՈՍ ՈՐ ԱՐԱՐ ԵՒ ՅՈՀԱՆ ՈՐ ԵՏ
ԱՌՆԵԼ ԶԽԱԶՍ ԶԱՅՍ. »

Souviens-toi (?) de Petros qui a fait cette croix et de Yohan qui l'a commandée.

- Un troisième vase contenait un graffito datant du VIe siècle, comportant les lettres : Գ Գ Ա Ք

Les vestiges du monastère des Saints- Théodore-et-Cyriaque

- « † ԳՐԻԳՈՐ Ն... ՔՍ –
- † Grigor N...Ch[risto]s » (Inscr. 16)

NEW ARMENIAN INSCRIPTION FROM BYZANTINE MONASTERY 231

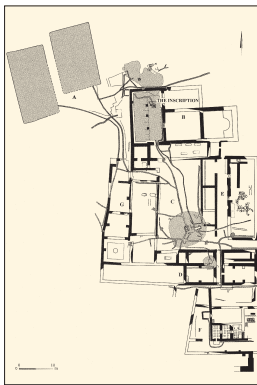

Fig. 1. General plan of the monastery

V- Les inscriptions découvertes dans la ville de Nazareth

Inscr. 16

« ԱՆԱՆԻԱ (Տ)ԱՐԵՄԱՐԴ Խ

ՅՈՒՆԻՐ

ԴՎԹ

ՍՐ. »

Anania (t)aremarđ (?) x (?)

]řenr (?)

D(a)w(i)t'

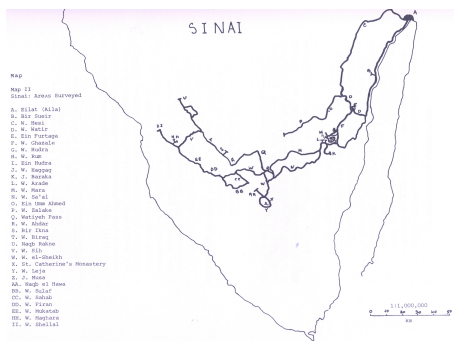
sr (?)

Inscr. 17

« ԲԱԲԴԵՆ »

Bab]gen

VI- La péninsule du Sinaï

Les Inscriptions 18 à 130 sont réparties ainsi d'après l'édition de Michael Stone :

- Wadi Maghara, paroi de l'entrée M Arm 1
- Wadi Mukatab M Arm 2-5
- Wadi Leja L Arm 1-4
- Entrée du mont Sinaï S Arm 1, 26-27
- Du mont Sinaï S Arm 2-25
- Portes du mont Sinaï S Arm 28-31
- Wadi Haggag, paroi III H Arm 1-62
- Wadi Haggag, paroi V H Arm 63-72
- Wadi Haggag, paroi III H Arm 73

Les deux inscriptions datées sont les suivantes :

- H Arm 15 : 852
- H Arm 56 : 971-972
- S Arm 2 : 1463
- S Arm 23 du XVIe ou XVe siècle

Table of Form of Armenian Letters

1	Թեոս 818	ա	բ	գ	դ	ե	զ	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ
2	Յ. Միքայիլ 618	բ	գ	դ	ե	զ	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ	
3	Բաբոն 623	գ	դ	ե	զ	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ		
4	Զարուհի 641-661	դ	ե	զ	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ			
5	Մեսրոպ 640	ե	զ	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ				
6	Մեսրոպ II 640	զ	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ					
7	Բովհ 668	է	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ						
8	Ա. Քառասուն 818	ը	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ							
9	Ստեփան 818	թ	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ								
10	Բովհ 867	10	Ժ	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ									
11	Դավիթ 901	11	Կ	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ											
12	Անի 1078	12	Լ	13	Ն	14	Շ	15	Յ													
13	Աղաթ 1461	13	Ն	14	Շ	15	Յ															
14	Բովհ 1003	14	Շ	15	Յ																	
15	Երեմյա 1025	15	Յ																			

Seventh century:	S Arm 11, H Arm 64
Seventh to eighth centuries:	S Arm 17, H Arm 24
Seventh to ninth centuries:	H Arm 34, 67
Eighth century:	H Arm 11, 44
Eighth to ninth centuries:	H Arm 55, 71
Tenth century:	H Arm 25, 31, 38, 45, 47, 52, 54, 58, 61, 62, 66, 72
Tenth to eleventh centuries:	H Arm 39, 40, 42
Eleventh century:	H Arm 38
Early post-tenth century:	H Arm 19, 48, 50

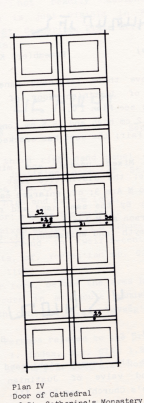
Inscription de Tékor (478-490)

C'est Sahak Kamsarakan qui a construit ce martyrium de saint Sargis pour intercéder en faveur de soi, de tout son clan, son épouse, ses fils, ceux qu'il aime et <ses frères>, et ce lieu (sacré) fut fondé par le cathalicos [sic] des Arméniens Jean, l'<évêque d'Archarounie Jean, le supérieur du monastère de Tekor Tairon et Manan, hazarapet d'Ouran Horrom...

St. Door of Church of St. Catherine

Plan IV
Door of Cathedral
of St. Catherine's Monastery

S Arm 2

ՏԱՎԻԼ ԼԱՐՈՆ
ՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅԱՏԱՆԻՐ
ՁԺԲ

ՏԱՎԻԼ, ԿԱՐՏԻՐՈՍ
ՏՕՆԱԿԱՆ, ԱՅԱՏԱՆԻՐ
ՁԺԲ

Tawil Martiros
Tōnakan A(stua)catur
912 (=1463)

S Arm 9

ՏՐՊՈՐՄԵԱՅ
ԳԱՄԷ ՆԻԵԽՈՂԵԳՈՍԻ

1 ՏՐ ՈՂՈՐՄԵԱՅ L(or)d have mercy
2 ԳԱՄԷՆԻ ԵՒ ՆՈՂԵԳՈՍԻ on the camel and the guide

H Arm 68

H Arm 68

ԳՈՐԱԿ
ԴՈՍԱԿ
ՈՐԴԵ

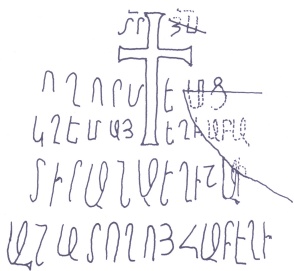
1 Գ ՈՐ - [.] - Ա G Օ - [.] - Ա
2 ԹՈՐԱԿ T'omās
3 ՈՐԴԵ Obde

H Arm 67

ՅԱԿՈՒԲ
ՄԵՆԱԽՈՐ

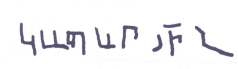
1 ՅԱԿՈՒԲ Yakovb
2 ՄԵՆԱԽՈՐ sinner

S Arm 10

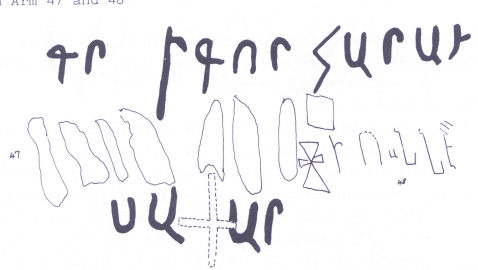
1	ՏՐ	ՅՍ	L (or)d	j(esu)s
2	ՈՂՈՐՈՐ	ԵԱՅ	have	mercy on
3	ԿՂԵՄԱՅ	ԵՂԻՆԱՐԱՅ	K+em	E+i<ab>
4	ՏԻՐԱՆԱՅ	ԵՂԵԱՆԱՅ	Tiran	E+i&a
5	ԱՆԱՏՈՂԱՅ	ՀԱՐԵՂԻ	Anato+	Habe+

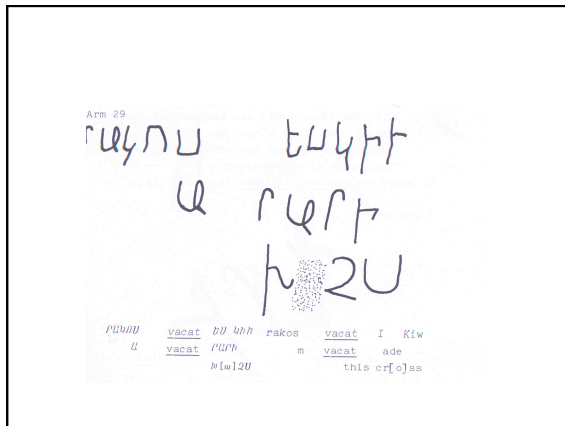
S Arm 28

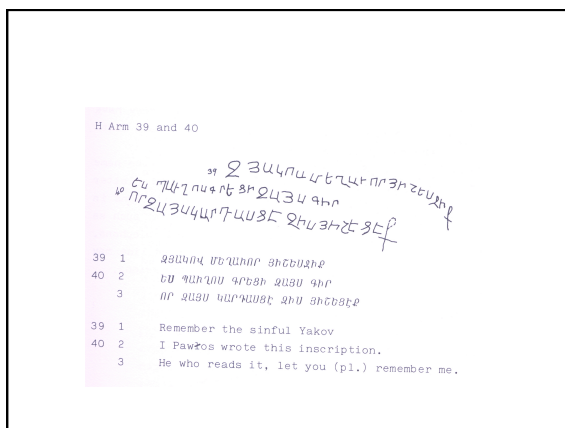

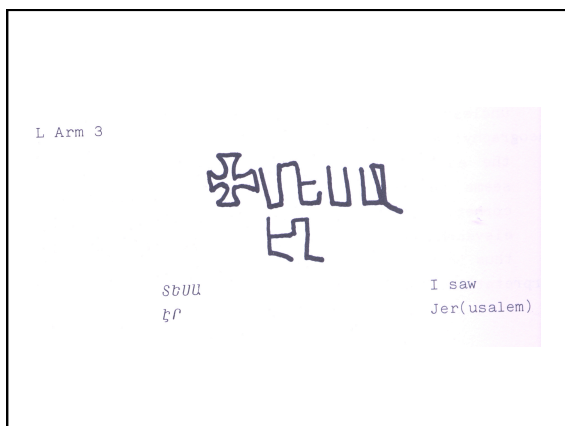
ԿԱՊԱՐՈՐ ՅԻՇ(ԵՍ) Rememb(er) Kaspar

H Arm 47 and 48

H Arm 42

ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ

1 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 2 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 3 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 4 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 5 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 6 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 7 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ
 8 ԵՍՊԵՐՈՍՈՆ ԵՍՊԵՐ

1 I Petros -H-N[]A - - Ե Ե Ե
 2 E - -[]B[]H--[]N[] A D
 3 E O K' - - A[
 4 to St. Kathar[ine
 5 at propers to h[e] A[
 6 I Yohan and Ga[en
 7 the disobe[d]ient

H Arm 71

ԽՈՒՍ
 ԵՍՆՊԵՐՈՍՈՆ

1 ՄՈՒՍ Mos
 2 ԵՍՆ ՊԵՐՈՍՈՆ es I circumvented

H Arm 2

ԱՐՔԱ ԶՈՒՍՔԱ
 ԱՐՔԱ ԶՈՒՍՔԱ Abba Yowsēp'

H Arm 61

4ԱՆԽԱՅՐ
ՅՈՀՆԻԿ

1	4ԱՆԽԱՅՐ	abbot
2	ՅՈՀՆԻԿ	Yohnik

H Arm 36

† ԶՈՒՄԱՎԵՐԱՎ †

ԶՈՒՄԱՎԱՐԱ T'owmā, monk

L Arm 2

† ՅԱԿՈԲ †

ՅԱԿՈԲ Yakob

S Arm 22

ԵՄԱԿՆԻ
ՏԻՏՈՒԴԱՆ

1 ԵՄԱԿՆԻ

2 ՏԻՏՈՒ ԱՄ

Ֆաւոն
Titos A M

H Arm 46

ԵՄԱԿՆԻ

ԵՄ ԱՌԱՌ[ն] I Simo[n]
